

Miloslava K n a p p o v á (Praha)

NOVÁ PRAŽSKÁ DEANTROPONYMICKÁ URBANONYMA

NEW DEANTHROPONYMIC URBANONYMS IN PRAGUE

The paper analyzes the motivation and functions of the deanthroponymic urbanonyms that came into existence between the years 1998 and 2011. As a basic besides the identification function, the commemorative function is delimited in these names. The motivating personality either (1) had a certain relationship to the named place, or (2) was without a personal relationship. The intensity of the commemorative function becomes gradually weakened and replaced by the orientation function. The systemic function creating local systems of names is employed when the personalities motivating the urbanonym belonged to the same professional sphere of social activity. Anthroponymic urbanonym can also have a connotative function, commemorating for example historical events or technical, cultural and other inventions.

Keywords

onomastics, urbanonyms, deanthroponymic urbanonyms

0. Úvod

V r. 2012 vyšel 3. díl Pražského uličníku autorů Kateřiny Jíšové, Marka Lašťovky, Barbory Lašťovkové a Josefa Třikače zahrnující nová pražská urbanonyma z let 1998–2011. V úvodní části práce se konstatuje, že podíl pojmenování ulic podle osob, tj. deantroponymických urbanonym, vzrostl v posledních 15 letech z 21 % na 32 % ve srovnání s dobami předchozími. Uvádějí: „Přestože v Praze to může být způsobeno i tím, že volných pomístních a místních názvů použitelných v uličním názvosloví je stále méně a rovněž v ostatních kategoriích se zdroje vyčerpávají, jedná se v poslední době o celostátní trend.“¹⁾ Uvedené konstatování vede k zamyšlení, jaké motivační tendence se při volbě deantroponymických pražských urbanonym uplatňují a do jaké míry lze u nich vysledovat vztah k pojmenovávaným místům, což jsem zvolila jako téma tohoto příspěvku. Při analýze deantroponymických antroponym budu ve způsobu zpracování i funkčním pohledu akceptovat studii věnovanou novým pražským detoponymickým urbanonymům z pera Pavla Štěpána.²⁾

¹⁾ S odvoláním na publikaci Jaroslava Davida Smrdov, Břežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie, Praha 2011, s. 167–168.

²⁾ P. Štěpán, Nová pražská detoponymická urbanonyma, Acta onomastica 53, 2012, 295–307.

1. Funkční členění deantroponymických urbanonym

1.1 Funkce identifikační

Základní funkce vlastních jmen, totiž identifikace v rámci objektů označených apelativy, se primárně uplatňuje i u tohoto typu urbanonym. Antroponymická urbanonyma pojmenovávají, individualizují pojmenovávaný objekt a diferencují jej mezi ostatními urbanonymy. Kromě toho se tato základní funkce obohacuje dalšími funkcemi. Jsou to:

1.2 Funkce honorifikační

Tato funkce připomíná či přímo oslavuje osobu, jejíž příjmení nebo spojení jména s příjmením se stalo základem konkrétního urbanonyma. V těchto urbanonymech je možné odlišit dva základní typy, a to

1.2.1 osobnost, jejíž příjmení (jméno s příjmením) se stalo základem urbanonyma, **měla vztah k pojmenovanému místu**, tj. buď odtud pocházela, nějakou životní etapu zde žila, působila v pojmenovaném místě a zasloužila se o ně, proslavila je či o něm psala, jsou zde umístěny její výtvořky, je zde pochována, popř. se zde využívají výsledky její badatelské, výzkumné, vynálezecké aj. činnosti; významnou podskupinu zde vytvářejí urbanonyma motivovaná místními osobnostmi, které přišly o život v době 2. světové války, tj. tito hrdinové byli popraveni či umučeni, zahynuli v koncentračních táborech apod., a dále hrdinové padlí v pražské Květnové revoluci, jakož i bojovníci proti fašismu;

1.2.2. osobnost, z jejíhož příjmení (nebo jména s příjmením) bylo odvozeno antroponymum, byla **bez osobního vztahu k pojmenovanému místu**. Jde o významné osobnosti z různých profesních skupin z oblastí vědy, kultury, hudby, lékařství, architektury, sportu, vynálezeckví apod., jakož i o další české a cizí osobnosti volené z důvodů hodných zvláštního zřetele.

1.3 Funkce orientační

Pro antroponymická urbanonyma je typické, že intenzita jejich honorifikační funkce se pomalu snižuje a časem se zesiluje jejich funkce orientační. Bývá to zejména v případě, že význam osobnosti motivující vznik urbanonyma není v místě obecně známý, což je podmíněno věkem obyvatel, úrovní jejich vzdělanosti, všeobecným přehledem atd.

1.4 Funkce systémotvorná

Podobně jako u detroponymických urbanonym jsou deantroponymická urbanonyma často volena tak, aby motivující osobnosti náležely do určitého profesního typu či okruhu společenské činnosti a vytvářel se tím jistý lokální systém. Tak např. se s takovým systémem urbanonym motivovaných osobnostmi českých herců setkáváme v Praze na Barrandově a dále v Satalicích, z příjmení českých orientalistů a architektů tvoří urbanonyma lokální systém v Šeberově, z příjmení letců se vytváří antroponymický systém na Černém Mostě atd. – Utváření podobných systémů je pochopitelně dáno bytovou i podnikovou výstavbou rozvíjející se zejména v okrajových částech

Prahy, umožňující podobný pojmenovací lokální systém vytvořit. V staré pražské zástavbě dochází k potřebě zvolit nové urbanonymum poměrně málokdy. – Připomeňme, že vytváření lokálních urbanonymických systémů není v Praze (podobně jako i v jiných českých městech) nic nového; např. v Praze v Zahradním Městě převažují urbanonyma utvořená z názvů květin a rostlin (*Jabloňová, Sněženková, Jasmínová*), ve Vršovcích funguje systém urbanonym odvozených z toponym nalézajících se na území bývalého Sovětského svazu (*Bajkalská, Čeljabinská, Rostovská* atd.).

1. 5 Funkce konotační

1. 5. 1 Urbanonyma připomínají **historické, kulturní** aj. souvislosti

Urbanonyma bývají motivována příjmením, jménem či jejich spojením nebo místem pobytu osobnosti, která v minulosti vlastnila obec či přilehlé místo. Takovýchto urbanonym není v Praze mnoho a jsou rozseta po různých místech; např. *Vacínovská* v Jinonicích byla pojmenována podle Pavla Michny z Vacínova, který v 17. století vlastnil Jinonice.

1. 5. 2 Urbanonyma připomínají **technické** apod. vynálezy

Urbanonymum bylo utvořeno z příjmení (jména a příjmení) vynálezce či technika, jehož výsledky práce mají buď vztah k pojmenovanému místu (ulice *Pavla Beneše* je v Letňanech, přičemž tento letecký konstruktér byl také spoluzakladatelem továrny Avia v Letňanech), častěji ovšem mají význam nejen pro Prahu, ale pro rozvoj společnosti jako takové.

2. Analýza nových pražských deantroponymických urbanonym

2.1 Deantroponymická urbanonyma s honorifikační funkcí

2.1.1 Vztahující se k místu pojmenování

a) Urbanonyma utvořená z **příjmení hrdinů padlých, popravených a umučených v 2. světové válce**, dále též účastníků protifašistického odboje, kteří z dané lokality pocházeli, žili v ní apod. Patří k nim podle popravených osob ulice *manželů Lyčkových* a *manželů Kotrbových* v Běchovicích, *manželů Dostálových* v Hostavici, ulice *Prokopových* v Jinonicích, *Bajgarova* (Vilém B.) v Hostavici, *Bartáková* (Miroslav B. umučen v Mauthausenu) v Krči, *Brandejsova* (Josef B.) v Nebušicích, *Klapkova* (Otakar K., primátor Prahy) v Kobylisích, *Salačova* (Antonín S. – hudebník, který zahynul v koncentračním táboře) v Uhříněvsi.

b) Urbanonyma **podle místních hrdinů padlých v Květnové revoluci 1945**: *Čechurova* (Eduard Č.) v Horních Počernicích, *Frydrychova* (Zdeněk F.) v Kunraticích, *Pekárkova* (Václav P.) v Modřanech, *Hokešovo náměstí* (Josef H.) v Přední Kopanině, *Jindrova* (František J.) ve Stodůlkách, *Jindřichova* (Josef J.) v Čakovicích, *generála Šišky* (Alois Š., letec v RAF) v Modřanech, *Anny Čížkové* v Hloubětíně.

c) Urbanonyma motivovaná **osobnostmi zasloužilými o rozvoj obce**, kladně v ní působivších, obývaných ji, z ní pocházejících nebo v ní zemřelých:

– Podle *starostů* usilujících o zvelebení a rozvoj obce vznikla tato urbanonyma: v Dolních Chabrech ulice *Dvořákova* (Karel D.), v Dubči *Kolocova* (Adolf K.), v Hor-

ních Počernicích *Kožíškova* (Josef K.), v Kunraticích *Sechterova* (Bedřich S.) a *Šťastného* (Ferdinand Š., též senátor za 1. republiky), v Uhříněvsi *Semanského* (Antonín S.), v Kunraticích *Herrova* (Josef H.), v Košířích *Donátova* (Josef D.), v Horních Počernicích *F. V. Veselého* (František Vítězslav V.), v Uhříněvsi *Jana Srba* (Jan Nepomuk S.), v Dubči *Kalašova* (Antonín K.), podle **stavitelů**: v Radotíně *Josefa Kočího* a v Košířích *Linhartova* (Josef L., také starosta). – Přínos celé rodiny o rozvoj obce připomíná v Jinonicích ulice *Brzorádových*.

– Podle oblíbených **lékařů** vznikly uliční názvy *Františka Lenocha* (zakladatel moderní české revmatologie) v Novém Městě poblíž Revmatologického ústavu, *Madanova* (Zdeněk M.) v Dolních Počernicích, *Marodyho* (Arnošt M.) v Čakovicích, *Havlůjové* (Ludmila H.) v Řeporyjích, podle nezapomenutelných **učitelů** *Jana Přibíka* ve Vysočanech, *Karla Černého* a *Pelzova* (František P.) na Zbraslavi, *Kašeho* (Karel K.) v Třeboradicích a podle **duchovních**: *Muškova* (Bohumil M., farář) v Kunraticích, *Eglerova* (Vendelín E., farář) v Třeboradicích a *Mannerova* (Jan Jiří M., převor křižovníků) v Ďáblicích.

– Motivem uličního pojmenování se stali i oblíbení **policisté**, např. v Čakovicích *Danielova* (Jiří D.), zasloužilí **hasiči**, např. *Barešova* (Oldřich B.) v Třeboradicích, *Kakosova* (Matěj K. – zahynul při požáru) v Řeporyjích; smutnou událost připomíná v Stodůlkách ulice *Kuchařova* (tovární mistr Jan K. zahynul při zkušební jízdě automobilu).

– V urbanonymech byli vzpomenu ti také **osvětoví** dobrovolní **pracovníci v oblasti divadla, společenského života, regionalistiky, péče o přírodu** apod.: *Faltysova* (Josef F.) a *Neužilova* (Václav N., založil ochotnické divadlo) na Zbraslavi, *Kotršálova* (František K.) v Třeboradicích, *Eberlova* (Zdeněk E., duchovní otec zřízení přírodního parku Prokopské údolí) ve Stodůlkách, *Urešova* (Eduard U., zemský náčelník Junáka, zakladatel péče o studánky v Kunratickém lese) v Kunraticích, *Schwankova* (Quido S. inicioval hnutí Troja – město v zeleni) v Troji, *Merhautova* (Cyril M., regionální historik) v Kunraticích, *Anny Rybníčkové* ve Stodůlkách (na Praze 13 byla zastupitelkou MČ a předsedkyní Svazu tělesně postižených).

d) Urbanonyma motivovaná **osobnostmi**, které v místě žily v **dávnější minulosti**, vlastnily majetek nebo byly účastny historických událostí: v Miškovicích tento motiv prezentují v lokálním systému urbanonyma *Koláře Kaliny*, *Kováře Janovského* (podle protokolu vizitace z r. 1718), *Chmelířova* (Duchek Ch. byl držitelem M. v 16. století), *Rychtáře Šimona* (byl v M. rychtářem na počátku 16. století) a *Machnova* (podle držitelky panství Machny z Miškovic v 15. století, správně by měla být *Machnina*), dále *Mladotova* v Kolovratech (M. byl majitelem Kolovrat v 13. století), *Štíčkova* (někdejší majitel zdejších pozemků) ve Velké Chuchli, *Trojanův mlýn* (podle majitele počátkem 18. století) v Suchdole, *Adamova* (podle Daniela Adama z Veveslavína, humanisty z 16. století) ve Veveslavíně, *Královny Žofie* v Kunraticích (druhá manželka Václava IV, který nedaleko postavil Nový hrad jako své soukromé sídlo),

Filipíny Welserové v Břevnově (tato manželka Ferdinanda II. Tyrolského pobývala v nedalekém letohrádku Hvězda), *Laudonova* ve Štěrboholích (Ernst Gideon von Laudon působil jako vojevůdce v bitvě r. 1757 nedaleko místa pojmenování).

(e) Urbanonyma motivovaná českými *osobnostmi z oblasti umění*, literární tvorby, hudby, sochařství, *sportu*, *národohospodářství*, *techniky*, *letectví* apod., jejichž život (*pobyt*), *činnost* či *pracovní výsledky se vztahují k místu pojmenování*: nám. *Franze Kafky* na Starém Městě (poblíž jeho rodného domu), nám. *Bohumila Hrabala* v Libni, *Hanzelkova* (Miroslav H., cestovatel a spisovatel) v Dejvicích, *Švandrlíkova* (Miloslav Š.) na Chodově, *Jaroslava Foglara* ve Stodůlkách (poblíž se v přírodě odehrávaly události z jeho románů), *Štiplova* (Karel Š., výtvarník, sochař) v Dejvicích, *Astlova* (Vladimír A., sochař) na Smíchově, *Hedviky Vilgusové* (malířka a ilustrátorka) v Klánovicích, *Karla Engliše* (národohospodář, právník, politik) na Smíchově, *Kabešova* (Vladimír K., zakladatel a majitel letecké továrny Aero) ve Vysočanech; *Pavla Beneše* (letecký konstruktér a spoluzakladatel továrny Avia) a *Miroslava Hajna* (spoluzakladatel Avie, autor 33 konstrukcí letadel) v Letňanech, *Václava Špačka* v Horních Počernicích (založil zde chov koní).

– Menší lokální systém motivovaný umělci vznikl na Zbraslavi: *Pickova* (Václav Jaromír P., autor vlasteneckých písní), *Jaromíra Vejvody* (hudebník a skladatel), *Jiřiny Štěpničkové* (herečka), *Pirnerova* (Maxmilián P., malíř) a *Aleny Santarové* (dcera spisovatele zdejšího občana V. Vančury).

– Podle sportovců vznikla urbanonyma: *Pláničkova* (František P., legendární fotbalový brankář, podle místa bydliště) na Veleslavíně, *Milana Kadlece* (olympionik, vítěz v moderním pětiboji) v rodných Dolních Chabrech, *Pučova* (Antonín P., reprezentant ve fotbalu) v rodných Jinonicích.

– V Ruzyni byla zvolena v důsledku nových stavebních úprav urbanonyma motivovaná významnými osobnostmi z řad českých letců: *Faitlova* (František F., účastník protifašistického odboje ve Francii, V. Británii a SSSR, autor řady dokumentárních a memoárových knih), *Jana Kašpara* (průkopník letectví a první český pilot, uskutečnil přelet z Pardubic do Chuchle). Podle spoluzakladatele Čs. aeroklubu a Svazu čs. pilotů Rudolfa Polaneckého vznikla ulice *Polaneckého* v Letňanech a Kbelích.

f) Urbanonyma motivovaná českými a cizími *osobnostmi známými z oblasti techniky*, *projekce*, *vynálezectví* apod., jejichž pracovní výsledky byly velkým přínosem pro jejich využití v Praze: *Beladova* v Letňanech (Bohumil B., stavitel, projektoval pražskou podzemní dráhu), *Blériotova* (Louis B., francouzský vynálezce a průkopník letectví) v Letňanech, *Daimlerova* (Gottlieb Wilhelm D., autor automobilu se spalovacím motorem) – tato ulice na Chodově vede k místu české pobočky firmy Mercedes-Benz, *Sodomkova* v Hostivaři (Josef S., konstruktér a průmyslník, v H. měl závod Karosa), *Františka Jansy* (autor projektu elektrizace železnic) v Dolních Měcholupech, tamtéž i *Kryšpínova* (Vojtěch K., konstruktér lokomotiv, autor jejich číslování), v Dejvicích: *Lindleyova* (William Heerlein L., anglický tvůrce projektu pražské

kanalizace), *Heinemanova* (Emanuel H.) a *Máslova* (Eduard M., oba vedli výstavbu pražské kanalizace), *Muzikova* (Jan M., železniční stavitel) v Řeporyjích, *Sousedíkova* ve Vysočanech (Josef S., moravský vynálezce, jeho firma ve Vsetíně dodala mj. elektrickou výbavu pro pražské trolejbusy, za 2. světové války pro odbojovou činnost zastřelen).

2. 1. 2 Honorifikační urbanonyma motivovaná osobnostmi bez konkrétního osobního vztahu k pojmenovávané pražské lokalitě

a) Urbanonyma **podle příslušníků protinacistického odboje** domácího i zahraničního: ulice *Hildy Čihákové* a *Raichlova* (Pravomil R., nositel řádu Bílého lva) ve Stodůlkách, *Nechanského* (plukovník Jaromír N. bojoval ve Francii a ve V. Británii i za Pražského povstání) ve Vokovicích, *nám. Generála Kutlvašra* (Karel K. bojoval proti nacismu, posléze žalářován a amnestován) v Nuslích.

Významnou skupinu vytvářející lokální systém na Černém Mostě tvoří urbanonyma motivovaná osobnostmi **letců** pocházejících z českých zemí, kteří za 2. světové války působili v RAF v boji proti fašismu. Jsou do nich zahrnuta jednak urbanonyma motivovaná hrdiny padlými za války, jednak letci, kteří válku přežili, mnozí z nich pak byli v 50. letech žalářováni a zesnuli v průběhu 20. a na počátku 21. století. Ve sledovaném období již existující systém obohatila urbanonyma: *Hlad'ova* (Jaroslav Hlad' o), *Půdova* (Raimund Půda, generál), *Šedova* (Karel Š.), *Marešova* (Jaroslav M.), *Irvingova* (Jan Roman I., občanským příjmením Ircing), v Hloubětíně vznikla ulice *Dobrovolného* (Jaroslav D., podle místa jeho bydliště). – K lokálnímu urbanonymickému systému motivovanému letci z 2. světové války byly přiřazeny na Černém Mostě další ulice motivované osobnostmi významných českých letců z jiných období: *Kostrbova* (Jindřich K., 1. velitel čs. letectva po r. 1918, zahynul při srážce letadel), *Rudolfa Holeky* (byl to 1. vojenský letec české národnosti, velitel dopravního oddílu, z něhož vznikly Čs. státní aerolinie).

b) Urbanonyma motivovaná významnými **osobnostmi z různých oblastí vědy, techniky, umění, kultury a sportu**. Tato urbanonyma jsou často „hnízdována“, tj. přiřazují se buď k již existujícímu lokálnímu systému nebo vytvářejí systém nový. Motivem vzniku těchto urbanonym jsou osobnosti z různých profesních skupin:

– **Vědci-orientalisté**: ucelený systém na Šeberově byl rozhojněn o ulice: *Žábova* (Zbyněk Ž., egyptolog), *Tauerova* (Felix T., perština), *Musilova* (Alois M., Střední východ, spoluzakladatel Orientálního ústavu), *Vozábova* (Miroslav V., japanolog), *Pouchova* (Pavel P., indolog, tibetolog), *Průškova* (Jaroslav P., sinolog), *Hrozného* (Bedřich H., chetitolog), *Lexova* (František L., egyptolog), *Lesného* (Vincenc L., indolog), *Rypkova* (Jan R., turečtina a novoperština), *Vlasty Hilské* (japanoložka).

– **Vědci jiných oborů**: *Tomkova* (Václav Vladivoj T., historik) na Smíchově, *Velenovského* (Josef V., botanik, mykolog) v Záběhlicích, *Stoličkova* (Ferdinand S., geolog, paleontolog) v Stodůlkách, *Koštířova* (Josef Václav K., biochemik, podílel se na přípravě českého penicilinu) v Chodově, *Jirřího Jandy* (ornitolog) v Troji; *Korčá-*

kova (Jaromír K., geograf, demograf) na Novém Městě poblíž univerzity, kde působil, *Chlupáčova* (Ivo Ch., geolog, zkoumal devon) v Hlubočepích, *Mrkosova* (Antonín M., astronom) ve Velké Chuchli, *Marciho* (Jan Marcus M., fyzik, lékař) a *Ungarova* (Karel Rafael U., literární vědec, univerzitní knihovník) v Malešicích poblíž ulice Univerzitní, *Randova* (Antonín R., specialista na dějiny práva) a *Kamelova* (Jiří K., jezuita, botanik, objevitel různých rostlin) v Záběhlicích; podle cizích vědců vznikla urbanonyma: *Coriových* (Gerta Theresa a Carl Ferdinand C., biochemici, nositelé Nobelovy ceny) ve Vokovicích, *Brehmova* (Albert Edmund B., zoolog, autor *Života zvířat*) v Chodově.

– **Architekti:** menší lokální systém vytvářejí urbanonyma motivovaná významnými českými i cizími architekty v Šeberově: *Engelova* (Antonín E., projektoval mj. úpravu Letné), *Gočárova* (Josef G., představitel kubismu a funkcionalismu), *Hypšmanova* (Bohumil H., propagátor geometrické secese v Praze), *Chocholova* (Josef Ch., též urbanista a nábytkář), *Jurkovičova* (Dušan J., např. autor lázeňských domů a kolonády v Luhačovicích), *Plečnikova* (Josip P., Slovinec, projektoval přestavbu Pražského hradu), *Karfíkova* (Vladimír K., projektoval montované panelové konstrukce), *Roithova* (František R., mj. autor vil na Ořechovce); v Hájích jsou ulice *Loosova* (Adolf L., představitel purismu a funkcionalismu) a *Letzelova* (Jan L., působil dlouhodobě též v Japonsku), na Chodově *Líbalova* (Dobroslav L., zasloužil se o památkovou péči), v Kolodějích *Martinelliho* (Ital Domenico M., mj. navrhl přestavbu kolodějského zámku).

– **Herci, režiséři, tvůrci filmů:** do lokálního systému těchto deantroponymických urbanonym v Satalicích přibyly uliční názvy *Voskova* (Václav V.), *Dany Medřické*, *Filipovského* (František F.), *Kemrova* (Josef K.), *Sováková* (Jiří S.), *Menšíkova* (Ladislav M.), *Horníčková* (Miroslav H.), *Rážova* (Vladimír R.), *Vlasty Buriana*. Další „herecká“ urbanonyma, která přibyla, jsou: *Kováříkova* (František K.) v Hlubočepích, *Lukavského* (Radovan L.) v Košířích, kde jsou z dřívějšíka urbanonyma připomínající další členy Národního divadla, *Budilova* (Vendelín B., měl divadelní společnost) v Libuši, *Dismanova* (Miroslav D., režisér) ve Stodůlkách, *Hermíny Týrlové* (tvůrkyně animovaných filmů) a *Ponrepova* (Viktor P., občanským jménem Dismas Šlambor, průkopník české kinematografie) v Kolodějích.

– **Malíři a ilustrátoři** jsou připomínáni urbanonymy v Hostavici: *Jansova* (Václav J.), *Kubašтова* (Vojtěch K.), *Langweilova* (Antonín L.), *Zdenky Braunerové*, *Postlova* (Karel P.), *Bartoňkova* (Vojtěch B.), *Minaříkova* (Jan Bedřich M.), dále v Koloratech: *Šetelíkova* (Jaroslav Š.), *Kotíkova* (Pravoslav K.), *Kupcova* (František K.), *Lolkova* (Stanislav L.), *Preislerova* (Jan P.) a v Lipencích: *Štemberova* (Otakar Š., maloval pro Dikobraz), *Váchalova* (Josef V., též spisovatel a filozof), *Boudova* (Cyril B.) a v Libuši je *Lhotákova* (Kamil L.).

– **Sochaři** jsou vzpomenu ti spíše ojedinele, ulice *Markupova* (Václav M.) je v Horních Počernicích, *Zívrova* (Ladislav Z.) v Řepích.

– **Fotografové** byli připomenuti ulicemi v Horních Měcholupech: *Hákova* (Miroslav H.), *Drtikolova* (František D.) a *Sudkova* (Josef S.) a v Kolodějích: *Heckelova* (Vilém H.) a *Václava Chocholy*.

– **Spisovatelé a básníci** mají rovněž povětšinou ulice v různých okrajových částech Prahy: v Hájků jsou to ulice *Křesadlova* (Jan K., vl. jménem Václav Jaroslav Karel Pinkava), *Fischlova* (Viktor F., hebrejsky Avigdon Dagan) a *Blažkova* (Vratislav B.), v Libuši *Karla Hlaváčka*, v Újezdu nad Lesy *Hořejšího* (Jindřich H.) a *Weissova* (Jan W.), v Kunraticích *Demlova* (Jakub D.), v Sedlci *Klímova* (Ladislav K.), v Řeporyjích *Neffova* (Vladimír N.) a *Branaldova* (Adolf B.) a ve Vysočanech *Nepilova* (František N.).

– **Hudební skladatelé, hudebníci a dirigenti**: menší lokální systémy byly rozhojněny o urbanonyma v Újezdu nad Lesy: *Šlitrova* (Jiří Š.), *Velebného* (Karel V.), *Vobrubova* (Josef V.) a *Roklova* (Rudolf R.), ve Stodůlkách: *Jindřicha Jindřicha*, *Smetáčkova* (Václav S.), *Frimlova* (Rudolf F.) a *Wiedermanova* (Bedřich Antonín W., varhanní virtuoz a skladatel), v Uhříněvsi: *Ingrišova* (Eduard I.), *Sušilova* (František S., sběratel lidových písní), *Hulanova* (Luděk H.), *Firkušného* (Rudolf F.), *Rauchova* (František R.) a *Václava Trojana*, v Horních Měcholupech je *R. A. Dvorského* (vl. jménem Rudolf Antonín), v Modřanech *Štolcova* (Emil Š.).

– **Zpěváci**, a to **operní**, mají ulice v Čakovcích: *Hakenova* (Eduard H.), *Marty Krásové* a *Blachutova* (Beno B.); *Marie Podvalové* je v Horních Počernicích a *Jarmily Novotné* v Radotíně.

– **Zpěváci** v oblasti **džezové, populární** apod. **hudby** jsou vzpomenuti v Uhříněvsi: *Karla Zicha*, *Zuzany Navarové* a *Vlasty Průchové*, ve Stodůlkách *Karla Kryla* a v Horních Měcholupech *Evy Olmerové*.

– **Konstruktéři, vynálezci**, Češi i cizinci; urbanonyma jimi motivovaná opět převážně rozšiřují již založené tematické lokální systémy: ve Stodůlkách jsou ulice *Šafránkova* (Jaroslav Š., sestavil první televizní aparaturu), *Laurinova* (Václav L.) a *Klementova* (Václav K. – oba technici a podnikatelé, kteří založili továrnu na bicykly, posléze automobily), *Siemensova* (Ernst Werner von S., německý vynálezce tavicích pecí aj.) a *Bessemerova* (Henry B., britský vynálezce plávkové oceli, hydraulického lisu aj.), v Petrovicích je *Kelvinova* (William K., britský vynálezce galvanometru a teploměrné stupnice), v Libuši *Brunelova* (Isambard Kingdom B., projektoval Temžský tunel) a *Malletova* (Anatol M., francouzský konstruktér parních lokomotiv), v Košířích *Leitzova* (Albert L., německý konstruktér, autor tzv. třískového obrábění, založil továrnu na obráběcí stroje), ve Vokovicích *Nobelova* (Alfréd N., švédský vynálezce dynamitu, z jeho majetku je za významné vědecké objevy udělována Nobelova cena).

– **Lékaři**, Češi i cizinci: *Švejcarovo nám.* (Josef Š., významný pediatr) v Stodůlkách, *Mikanova* (Joseph Gottfried M., též botanik a chemik, zasloužil se o vznik botanické zahrady) na Smíchově a *Mattioliho* (Pietro Andrea M., též botanik, autor známého herbáře) v Záběhlicích, *Rýznerova* (Čeněk R., též archeolog, objevil pohřebi-

ště doby bronzové) v Suchdole a *Zamenhofova* (Ludvík Lazar Z., polský lékař a tvůrce esperanta) v Malešicích.

– **Sportovci:** ve Vysočanech – Hloubětíně vznikly ulice *Hany Maškové* (vynikající česká krasobruslařka, mistryně Evropy), *Nepelova* (slovenský krasobruslařský mistr světa), *Modrého* (Bohumil M., hokejový brankář, mistr světa), v Břevnově *Zátokova* (Emil Z., čtyřnásobný olympijský vítěz, legenda světové atletiky), ve Stodůlkách *Junkových* (Eliška a Čeněk Junkovi, automobiloví závodníci) a v Jinonicích *Kohoutových* (Jan K. a jeho děti byli průkopníci cyklistiky).

c) Honorifikační urbanonyma motivovaná různými **osobnostmi z důvodů hodných zvláštního zřetele**, obvykle podle návrhu z dané lokality

ca) **Podle politiků, právníků:** *Janýrova* (Přemysl J., novinář a politik) v Malešicích, *Voleníkova* (Lubomír V., politik, dlouholetý úspěšný předseda Nejvyššího kontrolního úřadu) ve Stodůlkách, *Tigridova* (vl. jménem Pavel Schönfeld, politik, novinář, představitel českého exilu) v Michli, *Přeučilova* (František P., politik, nakladatel) ve Stodůlkách, *Kelsenova* (Hans K., tvůrce dosud platné rakouské ústavy, rodák z Prahy, na návrh rakouského velvyslanectví) v Karlíně.

cb) **Podle cizinců:** *Bakurinova* (Ivan B., ruský voják usmrcený tankem) v Dolních Počernicích, *Siwiewcova* (Ryszard S., Polák, upálil se na protest proti okupaci ČSSR 8. 9. 1968) na Žižkově, *Ronalda Reagana* (prezident USA u příležitosti stého výročí jeho narození v r. 2011) v Bubenči, *Willyho Brandta* (německý politik, nositel Nobelovy ceny míru) a *Wiesenthalova* (Simon W., židovský aktivista, který zasvětil život hledání nacistických zločinců) v Řeporyjích, *Andersenova* (Hans Christian A., dánský spisovatel a pohádkář) v Štěrboholích.

3. Slovtvorná charakteristika deantroponymických urbanonym

Ve zkoumaném souboru nových pražských deantroponymických urbanonym z let 1998–2011 se nejčastěji (cca v 85 % případů) vyskytují urbanonyma v podobě přídatného jména přivlastňovacího odvozeného ze základového příjmení, tj. *Horníček – Horníčková*, *Nepil – Nepilova*, *Faitl – Faitlova*. Pokud má základové příjmení podobu přídatného jména tvrdého, urbanonymum tvoří jeho 2. pád: *Firkušný – Firkušného*, *Dobrovolný – Dobrovolného*, *Lesný – Lesného* (obdobně jako podle již zavedeného typu *Palackého ulice, most, náměstí*). Pokud je jako urbanonymum užito spojení jména s příjmením, bývají tak uváděna všechna urbanonyma motivovaná ženami, např. *Evy Olmerové*, *Jiřiny Štěpničkové*, *Hany Maškové*, asi v 15 % případů i muži: *Karla Kryla*, *Rudolfa Holeky*, *Willyho Brandta*. Jen ojediněle se uvádí urbanonymum utvořené pouze z ženského příjmení, tj. *Havlůjové*. V několika případech se vyskytuje urbanonymum v podobě 2. pádu množného čísla, které označuje obvykle manželskou dvojici či rodinu: *Junkových*, *Coriových*, *Kohoutových*. – Zvolená urbanonyma jsou buď jednoslovná (*Šlitrova*) nebo dvouslovná (*Hany Maškové*) a jsou pro českého uživatele povětšinou pravopisně a výslovnostně přijatelná; jisté, zejména pra-

vopisné potíže mohou činit názvy, jejichž základem jsou cizí příjmení, jako jsou *Siwiewcova*, *Wiesenthalova*, *Langweilova*.

4. Shrnutí

Analyzovaný materiál tvoří 257 deantroponymických urbanonym, která byla v hlavním městě zavedena v l. 1998–2011. V tomto období vzniklo v Praze 839 pojmenování ulic a dalších veřejných prostranství, což znamená to, že deantroponymická urbanonyma tvoří na 30 % všech nově utvořených pojmenování. Vzhledem k možnostem výstavby v Praze byla většina deantroponymických urbanonym využita – až na několik případů – v okrajových částech Prahy.

Vedle základní **identifikační funkce** se u zkoumaných urbanonym vyčleňuje funkce **honorifikační**, ať již v případě, kdy osoba, jejíž příjmení či spojení jména s příjmením (1) měla vztah k pojmenovávanému místu (na 40 % případů), tj. např. odtud pocházela, zde žila (hrdinové padlí či zahynulí za 2. světové války či v pražském Květnovém povstání), pracovala zde (osoby zasloužilé o rozvoj obce), proslavila je či o něm psala, je zde pochována apod., nebo byla (2) bez osobního vztahu k pražskému místu, kde bylo zvoleno urbanonymum motivované její osobností. Deantroponymická urbanonyma plní obvykle také funkci **systémotvornou**, která je využita opět ve dvou odlišných případech: (1) k pojmenování ulice apod. v místě, které osobnost proslavila, tvořila v něm, žila zde apod. (tento systém je např. dobře uplatněn na Zbraslavi), (2) v lokálním systému motivovaném obdobným profesním nebo uměleckým zaměřením a pracovními výsledky osobností využitých v urbanonymu (např. vědci-orientalisté a architekti v Šeberově, herci na Barrandově a v Satalicích atd.).³⁾ Se systémotvornou funkcí úzce souvisí funkce **orientační**: čím více se zmenšuje efekt funkce honorifikační (tj. význam osobnosti motivující vznik urbanonyma již obyvatelům nic neříká), tím více stoupá u konkrétního urbanonyma funkce orientační. K těmto uvedeným funkcím se přidružuje i funkce **konotační**, která může např. připomínat uživatelům historické osoby, či souvislosti (*Královnou Žofie*), kulturu, literaturu (*nám. Bohumila Hrabala*), historii, film, hudbu, sport (*Vlasty Buriana*, *Zátokova*) aj., nebo připomínat technické a jiné vynálezy a souvislosti (ulice *Laurinova*, *Nobelova*). Uvedené funkce se vzájemně prolínají a u jednotlivých deantroponymických urbanonym je jejich uplatnění dáno osobností uživatele, tj. jeho věkem, vzděláním, místem původu a bydliště atd. – Zkoumaná deantroponymická urbanonyma jsou utvářena běžnými a osvědčenými-

³⁾ Lokalizační systémotvorný základ má výhodu v tom, že jednak vybízí k doplňování, jednak takový uliční název usedlý obyvatel Prahy zpravidla bez problémů lokalizuje do konkrétní čtvrti správně (např. ulici *Pomněnkovou* do Zahradního Města), nevýhodou je to, že přesná lokalizace jednotlivých názvů se velmi často v místě plete (např. ulice *Wattova*, *Edisonova*, *Ampérova* v Petrovicích).

mi slovotvornými postupy a mají přijatelnou délku, tj. jsou buď jednoslovná (*Nepilova*) nebo dvouslovná (*Evvy Olmerové*).

*Kubánské nám. 1322/17
100 00 Praha 10
MKnappova@seznam.cz*

.